

řehole sv. Augustina a určil jej pouze rodilým Čechům. Klášter se stal nejen sídlem prvých, nově se ohlašujících tendencí humanistických, které se objevovaly především v Itálii a ve Francii, ale i významným střediskem vzdělanosti; velká a cenná byla i klášterní knihovna, založená rovněž Janem IV. z Dražic – 132 *most přes řeku* po pražském mostě královny Judity z let 1153-1167 (stál zhruba na místě mostu Karlova a zachovala se z něho věž na malostranském břehu) a vedle píseckého, který dosud stojí, nejstarší kamenný most v Čechách; byl zbořen 1910 při stavbě nového mostu – 148 *ctihodné muže a pány* byli to Tomáš Blažejův, arcijáhen pražský, Bohuslav, arcijáhen kouřimský, Havel, arcijáhen hradecký, Hostislav z Petrovic, arcijáhen bechyňský a Zdislav ze Šternberka, arcijáhen horšovský (t. j. z Horšovského Týna); arcijáhnové byli v té době představení církevních obvodů, na které se dělila diecése – 158 *obročí kněžský důchod* za vykonávání duchovního úřadu, úřad sám (též beneficium, prebenda) – 173 *ves Veltá* poblíž Roudnice n. L. – 203 *statuta* soubory nařízení a ustanovení, zvl. ve středověkém právu, světském i církevním

NEPLACH,

KRÁTKÁ KRONIKA ŘÍMSKÁ A ČESKÁ

Kronikář Neplach, opat benediktinského kláštera v Opatovicích, narodil se roku 1322 na dvoře v Hoříněvsi ze starého zemanského rodu. R. 1340 byl poslán do Itálie na učení boloňské. Opatem svého kláštera se stal r. 1348. Zdá se, že častěji provázel císaře Karla IV. na jeho cestách. Zemřel r. 1371.

R. 1360 na žádost řeholního bratra Martina, svého strýce, začal psát latinsky Krátkou kroniku římskou a českou (zve ji sám *Summula chronicae tam Romanae quam Bohemicae* nebo též *Brevis compilatio chronicae tam Romanae quam Bohemicae*) a pokračoval v ní až do r. 1365. Základem jejím je proslulá latinská Kronika papežů a císařů, kterou složil Martin Polák z Opavy (t. zv. *Kronika Martimiani*). K výtahu z této kompilace připojil Neplach stručné údaje z kronik českých, týkající se hlavně posloupnosti českých panovníků a pražských biskupů. Nicméně vyskytují se v kronice Neplachově (hlavně pro konec 13. století) také zprávy, jejichž původ nelze vyložit ze známých pramenů; pro ně, třebaš jejich význam není tak veliký, aby podstatně obohatil naše vědomosti o českých dějinách, má kronika Neplachova jistou cenu jako pramen historický. Její hodnota literární je malá.

NÁSILNOSTI KRÁLE PŘEMYSLA OTAKARA II.

PROTI ČESKÝM PÁNŮM A JEHO PÁD

Léta Páně 1277 král Přemysl se sblížil s králem Rudolfem a počal svými lidmi opovrhovat a cizince zvat do země, pročež svým mnoho násilností činil, odnímaje jim statky. Neboť vzal Vítkovicům Ústí a Hradec, Čěčovi Budějovice, Tachov pánům z Krasíkova, Kadaň pánům ze Žeběrka, Louny Žerotínům, Kostelec 5 panu Boršovi z Oseka, Velešín panu z Michalovic, Frýdlant pánům z Dubé, Olšice, které se nyní Grabštejn nazývají, odňal nějakému šlechtici, Kladsko pánům z Lemberka, Čáslav panu Blehovi, Poděbrady panu Benešovi z Choustníka, Klášterec za Kadaní mnichům postoloprtským; vdovám pak a sirotkům mnohá násilí činil. Též celé kraje, jako loketský, trutnovský a kladský, Němcům vydal,

10 svůj lid odstrčiv stranou. Závěše také a celé jeho příbuzenstvo odsoudil k psanctví a ztrátě statků a nedal se oblomit žádným milosrdenstvím; za polního tažení pak jejich statky napadl a spálil. Hradec odňal panu Oldřichovi starému a vykázal mu za sídlo nějakou ves, zvanou Buk. Panu Čěčovi z Budějovic vzal Hlubokou pro
15 jediného zajíce, kterého ulovil v královských lesích, a dal mu později za toto panství Veliš blízko Jičína se vším zbožím k němu příslušejícím místo dříve jmenovaných statků. Tyto statky však po zabití Přemyslově jeho syn, král Václav, odňal zase synu Čěčovu, který slul také Čěč, a dal mu za to dědinu Olešnou v horách. Také Durynčanům a Míšňanům slíbil, že zvítězí-li, vydá jim českou zem k věčnému držení; a zapřisáhl se, že po jeho návratu zrudne hora Petřín krví šlechticů. Vdo-
20 vům, sirotkům a pannám činil mnohé násilnosti, a co svým krajanům odňal, to štědře poskytoval cizincům. Rakušanům pohrozil, že zvítězí-li nad nimi, nešetří ani nemluvnat v kolébkách. Nadto pak císaři, který mu skrze posly nabízel mír a ve všem sliboval mu vyhovět, naprosto nevyhověl, nýbrž do války s veškerou dychtivostí se vrhl, třebaš pro četná násilí, která páchal, neměl již lásky svých
25 lidí, jak bylo o tom vypravováno nahoře. Pročež z dopuštění božího byla svedena bitva dvou králů proti jednomu, totiž Rudolfa, krále římského, a Bely, krále uherského, proti Otakarovi, králi českému, v níž král český zradou svých zabit. Čte se, že Jáchym opat před narozením tohoto knížete předpověděl tento jeho osud, slávu a pád, a Anežka, svatá teta téhož krále, řekla mu, když jda do války bral od ní odpu-
30 štění: „Půjdeš, ale nevrátíš se, neboť všichni tvoji jsou proti tobě.“ A po jeho smrti mnoho zla bylo spácháno v zemi a třetího roku nastala převeliká úmrtnost lidí, kdy skoro více než třetina obyvatelstva vymřela.

K obsahu této ukázky srov. Dalimilovu kroniku, kap. 92 (Ot násilí, ješto král českým pánóm činil; vyd. B. Havránek-J. Daňhelka, Památky 18, str. 150n).

1 *král Rudolf* Rudolf I. Habsburský, císař německý (1273-1291), zakladatel habsburské dynastie – 3 *Ústí* v rkp. Usk, něm. Ausk, hrad na Táborsku; *Hradec* Jindřichův Hradec – 4 *pánům z Krasíkova* Krasíkov, hrad na Plzeňsku; *pánům ze Žeběrka* v rkp. Egerberk, hrad na Žatecku; *Kostelec* Kostelec nad Labem – 5 *Velešín* hrad pánů z Michalovic na Budějovicku – 6 *Olšice, které se nyní Grabštejn nazývají* hrad na Boleslavsku, Grafenstein (v rkp. Vlsycz) – 8 *mnichům postoloprtským* slavný a bohatý benediktinský klášter v Postoloprtech, zvaný Apostolorum porta, založený bezpochyby v XI. století některým Přemyslovcem a zničený za válek husitských – 10 *Záviš Záviš z Falkenštejna*, o němž viz podrobněji u J. Šusty, *Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*, České dějiny II, 1 – 13 *Buk ves na Táborsku* – 17 *dědinu Olešnou v horách* o kterou z četných českých vsí toho jména jde, nelze přesně zjistit – 19 *zrudne hora Petřín krví šlechticů* srov. ve výše cit. kap. kroniky Dalimilovy: Až se z vojny vrátu, zaval’u Čechóm velikú prácu. Chci Petřín pavlakú (t. j. rouchem barvy nachové) postřieti a na pražském mostě nebude Čecha viděti; na vrcholu Petřína bylo odedávna popravistiš, srov. též v ukázce z Kosmovy kroniky III, 24 (v. zde str. 73) – 26 *bitva dvou králů proti jednomu* rozumí se bitva na Moravském poli dne 28. VIII. 1278; o posledních letech vlády Přemysla Otakara II. a o příčinách jeho pádu srov. podrobný výklad J. Šusty, *Dějiny II*, 1 (Praha 1935); *Bela Bela IV.*, král uherský (1235-1270) – 28 *Jáchym opat* Jáchym z Floris (de Fiore, Flore), opat cisterciáckého kláštera a zakladatel vlastní kongregace mnišské v Kalabrii, snažil se ve svých spisech apokalyptického rázu (hl. v Evangelium aeternum) objasnit budoucnost církve paralelním výkladem starozákonních

i novozákonných dějin i pomocí různých prorocství. Z jeho myšlenek na další vývoj mystických představ středověkých působila zvláště nauka o trojím věku, totiž věku Otce (zákon), Syna (svátosti a hierarchie) a Ducha sv. (svobody a duchovního porozumění Písmu); zemřel r. 1202–29 *Anežka* blahoslavená Anežka Přemyslovna, zakladatelka kláštera sv. Františka na Starém Městě pražském (t. zv. Anežského kláštera) a špitálu křižovníků s červenou hvězdou „u mostu“, t. j. Karlova; srov. o ní J. Votočková-Joachimová, *Anežka Přemyslovna* (Praha 1940, o jejím vztahu k Přemyslovi II. tamtéž na str. 93n) – 31 *převeliká úmrtnost lidí* o hladomoru v Čechách r. 1281–1282 srov. podrobněji v ukázce z letopisu O zlych letech po smrti krále Přemysla II. Otakara (v. zde str. 80–85).

CESTA CÍSAŘE KARLA IV. DO AVIGNONU A JEDNÁNÍ S PAPEŽEM URBANEM V. ROKU 1365

Léta Páně 1365, dne 13. dubna, nejjasnější kníže a pán náš, pan Karel IV., z přízně boží milosti císař římský, vždy rozmnožitel, a král český, po četných poselstvech, která k němu byl pan papež vyslal, vydal se na cestu k papežskému dvoru v Avignonu. Aby tedy průběh a užitečnost cesty toho pana císaře byly všem zjevny, chceme dáti vědět všechněm, k nimž se dostane tento spis, že celým Rýnskem a Elsaskem byla vzdávána veliká úcta císaři a nakonec hrabě savojský cestou přes celé Burgundsko se k němu podivuhodně a velmi čestně choval. Potom byl od poslů francouzského krále velmi slušně a skvěle opatřen na výlohách, konečně v předvečer Nanebevstoupení Páně přišel k němu z rozkazu a nařízení pana papeže v Orange ctihodný biskup avignonský, bratr pana papeže, a v samý den Nanebevstoupení Páně zpíval před ním v katedrálním kostele toho města slavnostně mši. A téhož dne Nanebevstoupení po nešporách opustil císař Orange směrem k Sorgues a mezi Sorgues a Villeneuve vyšli panu císaři s úctou v ústrety kardinál boloňský, Vilém Soudcův i komoří pana papeže s lidem téhož pana papeže a také osvícený vnuk samého pana císaře Ludvík, bratr krále francouzského, s hrabaty, barony a s početným zástupem šlechticů; v Sorgues všichni ostatní kardinálové celého sboru, přišedše k němu, Jeho Výsost pokorně i s vážností veliké uctivosti uvítali a pak pozdě odtud se vrátili k Avignonu. Konečně následující den, v pátek, všichni kardinálové celého sboru po druhé vyjeli mu vstříc; a boloňský kardinál, místokancléř, starší biskupové-kardinálové, též Vilém Soudcův a limožský kardinál i starší jáhni-kardinálové přidružili se k panu císaři u města Avignonu, zatím co ostatní kardinálové pospíchali k panu papeži, aby sebe i jeho oděli pontifikáliemi k císařovu přijetí. Pan papež však poslal mu velikého bílého koně mimochodníka, nádherně pokrytého hedvábnou látkou, zlatem protkanou a označeného orlem a císařskými odznaky, kterého dal císař před sebou vésti, a na svém vlastním oři k městu Avignonu pokročil. A před týmž městem přišli k němu v pěším průvodu s kříži i ostatky a v pontifikáliích avignonský biskup, všichni ostatní arcibiskupové a biskupové papežského dvora římského a také jiní preláti, mniši i kněží světští, kteří ho pokorně pozdravili s patřičnou uctivostí, jak se slušelo, při čemž avignonský biskup, ordinář města, četl kolektu v přítomnosti sběhnuvšího se nespočetného množství lidu.

Když pak císař přijal tamtéž požeňání od avignonského biskupa, oblečen byl v háv císařský; před ním nesl hrabě savojský meč a pak následovala korouhev s odznaky císařství, totiž s jablkem, které nesl Ruprecht, mladší hrabě-palatin rýnský a vévoda bavorský, s žezlem, které držel ve svých rukou Barnim starší, kníže štětínský, a pak koruna císařská, která byla vložena na jeho hlavu; kníže z Orange a hrabě z Valencie, jdouce pěšky, drželi za uzdu jeho oře pod zlatým baldachýnem, který nesli urozenější páni jeho arelatského království jdouce pěšky – a tak přivedli císaře až ke schodům papežského paláce. A jakmile vystoupili na ty schody, vyšli jim vstříc z nové kaple paláce až k řečeným schodům kardinálové s papežem v průvodu, oděni v pontifikálie a zpívající vysokým hlasem: „Te Deum laudamus.“

A po skončení zpěvu přijal ho pan papež uctivě k políbení míru a potom, odloživ infuli a stoje, zazpíval vysokým hlasem prosby, modlitby a kolekty pro jeho spásu a blaho říše, podobně jako činí arcibiskupové a biskupové při vítání císařů, a uděliv mu slavnostní požeňání, dovedl ho středem ohromného davu nejprve k řečené kapli a potom, když oba odložili v paláci svá papežská a císařská roucha, do jídelny a usadil ho při stole po své pravici. Stůl papežův byl pak umístěn nedaleko od stolu císařova, v téže řadě a v stejné výši; kardinálové pak a řečený vnuk jeho usedli při níže postavených stolech. A na této hostině obsluhovali papeže knížata Bolek Opolský a Jindřich Lehnický; císaři pak na zmíněné hostině prokazovali službu již řečený Rupert mladší jako hrabě-palatin rýnský a nejvyšší jídloň římského imperia s Rupertem, knížetem lehnickým, Janem, zemským hrabětem z Leuchtenbergu a Ludvíkem, hrabětem z Oettingen, při čemž panu císaři krájel Bedřich starší, hrabě z Leiningen.

A když se skončila tato nákladná a čestná hostina, pan papež, pan císař, kardinálové a Ludvík, již řečený vnuk císařův, propustivše všechny ostatní, šli na poradu a tam nějakou dobu pobyli. Potom se uchýlili do domu avignonského biskupa, kamž zanedlouho, vyspav se a jen s malým průvodem pan papež pokorně s křížem ubíraje se pěšky ulicemi, přišel za císařem. Tam dlouhou dobu s ním setrval v jednáních, a když přijal nápoj a zákusky, vrátil se do svého paláce za doprovodu císaře, který se k němu připojil. A když od něho císař odcházel, řekl papež: „Pane císaři, jiného vám říci nevíme, leč že rádi učiníme vše, co se vám líbí.“ A všechnu poctu a úctu panu císaři pan papež prokázal a vzdal.

2 *vždy rozmnožitel* (t. j. říše) podle staročeských textů, které takto překládají latinský výraz „semper Augustus“, původ. od Augusta (Oktaviána) ve významu „císař, Veličenstvo“; jméno (augustus – povznesený, posvátný) souvisí se slovesem *augeo* „rozmnožuji“ – 6 *hrabě savojský Amadeus* – 9 *Nanebevstoupení Páně* 22. května – 10 *biskup avignonský, bratr pana papeže* Anglicus Grimoaldi, řeholní kanovník sv. Augustina, později kardinál, příznivec Milíčův v jeho procesu s zebравými mnichy – 13 *kardinál boloňský* Guido de Bolonia (Boulogne), kardinál kněz titulu sv. Cecílie, obecně řečený Boloniensis – 14 *Vilém Soudciův* Guilihelmus Judicis (de la Jugée), kard. jáhen titulu sv. Marie in Cosmedin – 20 *limožský kardinál* se sídlem v Limoges (ve střed. Francii na řece Vienne), Nicolaus de Bessia, nepot papeže Klimenta VI., kardinál jáhen sv. Marie in Via lata – 30 *kolekta* společná modlitba

všech přítomných – 38 *arelatské království* tak se od 10. stol. označovalo území mezi francouzskými řekami Saône, Rhône a mezi Alpami a Středozezemním mořem; v době Karla IV. byl už tento státní celek dávno rozdroben na menší území a titul krále arelatského, který měl zároveň německý císař, byl vlastně formální – 42 *Te Deum laudamus* Tebe Boha chválíme

ZŘÍZENÍ PRÁVA LEGACE PRAŽSKÉHO METROPOLITY NAD TŘEMI DIECÉSEMI V ŘÍŠI

Rovněž dáváme vědět jednotlivcům i všem vespolek, k nimž dojde toto sepsání, že pan papež, chtěje podle shora řečeného záměru pana císaře jeho pražský kostel mezi ostatními kostely zvlášť ozdobiti, v úterý nejbližší prošlé z rady, ustanovení i za souhlasu všech kardinálů celého sboru, v plné konsistoři a z plnosti své pravomoci zřídil, ustanovil a uveřejnil, že ctihodný pán, pan Jan, arcibiskup pražský, a jeho nástupcové mají býti na věky legáty po celé pražské provincii a též v městech a diecésích řezenské, míšenské a bamberské, co se týče opravy kněžstva, počestnosti a dbalosti kněžského stavu i také v jiných záležitostech, které přísluší úřadu a moci legáta rozeného, vybaviv předtím z jistých příčin zmíněné město a biskupství řezenské z legace arcibiskupa solnohradského. Než toho dne v plné konsistoři udělil pan papež pražskému arcibiskupovi a jeho nástupcům na věky zvláštní výsadu přesahující práva legace, že totiž před řečeným panem arcibiskupem pražským a jeho nástupci má býti nošen kříž po městech a diecésích celé pražské legace a že arcibiskup smí činiti slavnostní blahorečení; taktéž že týž pan arcibiskup pražský a jeho nástupci smějí a mohou míti i svobodně užívatí pallia při vykonávání této své legace po městech a diecésích. Také pražským kanovníkům vymohl již řečený pan císař na panu papeži, aby směli sloužit slavnostní mše se třemi infulemi, jak jest to již obyčejem při vysehradském kostele. A na to pan císař řečeného pana arcibiskupa pražského uvedl v plné držení práva legace svatého kostela pražského, nejdříve v městech a diecésích řezenské, bamberské a norimberské a potom v míšenské – a to učinil v míru a šťastně dovedl ke konci.

5 *Jan, arcibiskup pražský* o jmenování pražského arcibiskupa Jana Očka z Vlašimě a jeho nástupců stálými legáty a o rozšíření jejich pravomoci nad diecési bamberskou (podléhající dosud přímo kurii), řezenskou (jež byla částí diecése provincie solnohradské) a míšenskou (dosud částí arcidiecése magdeburské) srov. Frant. M. Pelcl, Kaiser Karl der Vierte, díl II, str. 304 a J. V. Šimák, Kronika československá I, 3, Praha 1925, str. 758n. List papežův o té věci vydán 28. května 1365 – 9 *legát rozený* „legatus natus“, titul papežského vyslance n. plnomocníka, přidělovaný trvale biskupům některých diecésí – 16 *pallium* vlněná bílá páska nošená na krku jako odznak nejvyšší moci kněžské; náleží papeži, který ji propůjčuje i některým metropolitům – 18 *infule* obřadní pokrývka hlavy vysokých církevních hodnostářů (biskupů, opatů a j.)

BENEŠ KRABICE Z WEITMILE KRONIKA PRAŽSKÉHO KOSTELA

Beneš Krabice z Weitmile pocházel ze zemanské rodiny, jejíž někteří členové byli ve 14. století usazeni i jako měšťané v České Lípě. Připomíná se r. 1359 a potom r. 1368 jako kanovník pražský (t. j. při katedrálním kostele svatovítském); od roku 1355 byl ředitelem stavby kostela sv. Víta. Zemřel r. 1375.